

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької філології

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни
СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ КОМУНІКАЦІЇ

підготовки

магістра

спеціальності

035 «Філологія»

освітньо-професійної програми

«Мова і література (німецька). Переклад»

Луцьк 2022

Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Соціолінгвістичні маркери комунікації» підготовки магістра галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 035 «Філологія», освітньо-професійної програми «Мова і література (німецька). Переклад».

Розробник: Лисецька Н. Г., доцент кафедри німецької філології, кандидат філологічних наук.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри німецької філології
протокол №1 від 28 серпня 2020 р.

Силабус навчальної дисципліни перезатверджено на засіданні кафедри німецької філології
протокол №1 від 27 серпня 2021 р.

Силабус навчальної дисципліни перезатверджено на засіданні кафедри німецької філології
протокол № 21 від 20 червня 2022 р.

Завідувач кафедри:

(Застровська С. О.)

© Лисецька Н. Г., 2022 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 «Гуманітарні науки»	Нормативна
		Рік навчання 1
Кількість годин / кредитів 90 год. / 3 кредити	035 «Філологія»	Семестр 2-й
	«Мова і література (німецька). Переклад»	Лекції 20 год.
		Практичні (семінарські) - Консультації 6 год.
ІНДЗ: немає	Магістр	Самостійна робота 64 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		німецька

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Лисецька Наталія Григорівна
Науковий ступінь	кандидат філологічних наук
Вчене звання	доцент
Посада	доцент кафедри німецької філології
Контактна інформація	тел. +380 332 72 16 36 lysetska.nataliya@vnu.edu.ua
Дні занять згідно розкладу: (http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?fbclid=IwAR0VGO0MAb494WEi7qwwQgwYyh3aOc6TEtS7tKUU8TBsFPWksGHF8aPA7-c)	

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу. Предметом теоретичного курсу є проблеми, пов'язані із соціальною природою мови, її суспільними функціями, механізмом впливу соціальних чинників на мову і роллю мови в житті суспільства.

Соціолінгвістичні маркери – це теоретичний курс, що опирається на базові теоретичні знання із соціолінгвістики і передбачений навчальними програмами для магістрів. Теоретичний курс ставить за мету дослідження мовної поведінки індивідуума, процесу його соціалізації, виникнення та подолання мовних конфліктів тощо.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета курсу – показати студентам, що варіативність мовлення невід'ємно пов'язана із соціолінгвістичними маркерами (вік, стать, національність,

приналежність до певної субкультури, професійна діяльність тощо); навчити студентів аналізувати мовні явища з огляду на соціолінгвістичну варіативність; а також удосконалити їх наукове мислення, сформувані інтегральні, загальні та фахові компетентності.

Основні завдання курсу:

- ознайомити студентів із моделлю соціолінгвістичної орієнтації, яка вивчає мовну варіативність у залежності від соціальних маркерів, зокрема культурної та релігійної приналежності, професійної діяльності, ареальних, вікових та ін. факторів;

- показати студентам, що для успішної комунікації необхідно мати «комунікативну компетентність», тобто бути спроможним «правильно» висловитися по темі «у правильний час у правильний момент у правильному місці» – „zur richtigen Zeit am richtigen Ort etwas Richtiges über ein Thema äußern“;

- показати ті труднощі та бар'єри, які виникають у процесі комунікації та вказати на можливості їх подолання.

Методи навчання: пояснювально-ілюстративний метод; частково-пошуковий метод; проблемно-пошуковий метод; дослідницький; активний та інтерактивний методи; метод пояснення, тренування, практика в спілкуванні; методи дистанційного навчання.

Пререквізити курсу: при вивченні теоретичного курсу «Соціолінгвістичні маркери комунікації» студенти повинні використовувати знання, набуті за попередні роки навчання, а саме з «Історії мови», «Соціолінгвістики», «Етнолінгвістики», «Лексикології», «Гендерної лінгвістики», «Сучасних граматичних течій», «Когнітивної лінгвістики», «Лінгвістики тексту», «Стилістики» тощо.

3. Результати навчання (компетентості).

У процесі вивчення курсу «Когнітивна лінгвістика» студент повинен оволодіти такими компетентностями, як:

- знання основних напрямків розвитку та методів соціолінгвістичних досліджень;

- розуміння соціології німецької мови, зокрема статус німецької мови в окремих німецькомовних державах, у світі, явища білінгвізму, диглосії тощо;

- знання лінгвістичної варіативності німецької мови у відповідності до соціальних маркерів як:

- національна приналежність;
- культурна приналежність;
- релігійна приналежність;
- професійна діяльність;
- належність до певної субкультури;
- віковий фактор;
- приналежність до певної статі тощо;

- уміння знаходити, опрацьовувати та ефективно використовувати необхідну для написання рефератів, доповідей та магістерських проєктів літературу;
- уміння оперувати науковою термінологією українською та німецькою мовами, які відносяться до сфери соціо-, гендерної- та етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики;
- уміння аналізувати тексти різних жанрів з огляду на їх медіальну, ситуативну, функціональну, соціальну, ареальну та інтеракціональну особливість;
- практично використовувати набуті теоретичні знання при інтерпретації текстів на заняттях із німецької мови як основної.

4. Структура навчальної дисципліни.

Таблиця 2

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Zur Theorie einer germanistischen Soziolinguistik					
Тема 1. Theoretische Grundlagen. Primäre sprachliche Sozialisation.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р
Тема 2. Gesellschaft und Individuum.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 3. Soziolinguale Ausgrenzung. Schüler und Jugendliche. Studentensprache.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 4. Sondersprachen Erwachsener.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 5. Sprachliche Varietäten. Mediale und situationale Varietäten. Funktionale Varietäten: Funktiolekte / Funktionalstile. Soziolektale Varietäten: Soziolekte. Areale Varietäten: Sozio-Dialektologie. Interaktionale Varietäten (Textsorten und Stile).	9	2	6	1	ДС+Р/5
Разом за ЗМ 1	43	10	30	3	
Змістовий модуль 2. Sprache als interaktives gesellschaftliches Phänomen					
Тема 6. Geschlechtsspezifische Kommunikation.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 7. Altersspezifische Kommunikation.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 8. Kulturelle und sprachliche Vielfalt. Multikulturelle Gesellschaft.	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5
Тема 9. Multilinguale Gesellschaft. Polyglossie. Diglossie und	8,5	2	6	0,5	ДС+Р/5

Bilingualismus.					
Тема 10. Fazit. Kontrollarbeit.	13	2	10	1	МКР/60
Разом за ЗМ 2	47	10	34	3	
Всього годин / балів	90	20	64	6	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, Т – тести, ТР – тренінг, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, доповідь, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота включає:

- 1) самостійну підготовку до лекційних занять;
- 2) укладання словника наукових термінів;
- 3) написання доповіді.

Тематика доповідей

1. Kindheit und Sprache.
2. Studentensprache.
3. Sprachliche Besonderheiten der jugendlichen Subkulturen.
4. Areale sprachliche Varietäten.
5. Kommunikationskonflikte in Institutionen.
6. Deutsch in Bilingualismus-Situationen.
7. Deutsch in Diglossie-Situationen.
8. Transitorische Soziolekte (Lebensalterssprachen): (Kindersprache, Schüler – und Jugendsprache, Erwachsenensprache, Alters- oder «Senioren» – Sprache).
9. Habituelle Soziolekte (die geschlechtsspezifischen Sprechweisen oder Sexolekte (Frauen-, Männersprache) sowie Sondersprachen (Gaunersprache, Jiddisch)).
10. Pidgin-Deutsch (Deutsch, das von erwachsenen Ausländern gesprochen wird).
11. Temporäre Soziolekte: Sonderformen im Sprachgebrauch von Sport, Hobby, Freizeitgemeinschaften; betreffen nur eine „gewisse Zeit im Tages- oder Jahresablauf, Freizeitgruppen, Hobbygemeinschaften, andere Tages- oder Nachtvergnügungsgruppen mit eigenem Jargon oder Wortschatz (Fußbal-, Golf-, Reitersprache, Soldatensprache usw.)
12. Umgangssprache (historischer Soziolekt).

IV. Політика оцінювання

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється за п'ятибальною системою та включає оцінювання роботи студентів під час аудиторних занять за усні та письмові відповіді, за участь у дискусіях і обговореннях. Всього за поточне оцінювання студенти можуть отримати 40 балів (накопичувальна

система балів, які студенти можуть отримати за конкретні види діяльності в межах змістових модулів).

- Оцінка “*відмінно*” відповідає 5 балам за усні відповіді на аудиторних заняттях, написання письмових робіт і ставиться за широкі й системні знання теоретичного й практичного матеріалу з соціолінгвістичних маркерів комунікації;

- Оцінка “*добре*” відповідає 4 балам за усні відповіді на аудиторних заняттях, написання письмових робіт і ставиться за хороші знання теоретичного й практичного матеріалу з соціолінгвістичних маркерів комунікації;

- Оцінка “*задовільно*” відповідає 3 балам за усні відповіді на аудиторних заняттях, написання письмових робіт і ставиться за базові знання теоретичного й практичного матеріалу з соціолінгвістичних маркерів комунікації;

- Оцінка “*незадовільно*” відповідає 0-2 балам за усні відповіді на аудиторних заняттях, написання письмових робіт і ставиться у випадку невиконання практичних завдань та незнання теоретичного матеріалу з соціолінгвістичних маркерів комунікації.

Основні види роботи та принципи організації поточного та підсумкового оцінювання розкриті у відповідному [Положенні ВНУ імені Лесі Українки](#).

Політика викладача щодо студента. Відвідування занять є обов’язковим. Якщо студент не може бути присутнім на практичних заняттях, він має можливість працювати за індивідуальним планом.

Студенти, які є членами наукових проблемних груп, авторами статей і тез, доповідачами на наукових конференціях, переможцями та активними учасниками фахових студентських олімпіад, мають право протягом семестру за кожен виконаний вид діяльності одноразово отримати додаткові заохочувальні бали до відповідного ОК, якщо здійснена активність здобувачів відповідає профілю курсу. У цьому випадку студент інформує викладача/ів про свої здобутки. Викладач має право самостійно визначити валідність, заявлених студентом отриманих результатів та приймає рішення щодо зарахування або незарахування таких балів:

- 3 бали – за результативну роботу у студентській проблемній групі (систематичне відвідування, обговорення), публікацію тез (підготовку матеріалів конференції) або виступ/и на конференції/ях без публікації/й, участь у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

- 5 балів – за публікацію статті/ей у збірнику студентських наукових праць, перемога у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

- 10 балів – за публікацію статті (статей) у збірнику наукових праць, що входить до категорії Б, або призове місце на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади;

- 15 балів – за перше місце на I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади.

Здобувачам освіти можуть бути зараховані результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті (професійні (фахові) курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн-освіта, стажування). Процес зарахування регулюється [Положенням про визнання результатів навчання](#),

[отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті ВНУ імені Лесі Українки](#) і рішенням науково-методичної комісії факультету від 03.02.2022 року, протокол № 7.

При цьому студент у встановлені терміни подає заяву на ім'я проректора та долучає усі необхідні документи до розгляду. Матеріали розглядаються на засіданні Предметної комісії, створеної розпорядженням декана факультету відповідно до схвальної резолюції проректора з навчальної роботи та рекрутації з урахуванням Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті ВНУ імені Лесі Українки.

Політика щодо академічної мобільності. Невід'ємною частиною вивчення іноземної мови та становлення кваліфікованого випускника вважаємо академічну мобільність, яка регулюється відповідним [Положенням про реалізацію права на академічну мобільність ВНУ імені Лесі Українки](#).

Політика щодо академічної доброчесності. [Кодекс академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки](#) передбачає самостійну, чесну та відповідальну роботу студента над поставленими завданнями. Відповідальність за дотримання академічної доброчесності покладена як на викладачів, так і на здобувачів освіти, які в разі виявлення порушень академічної доброчесності несуть відповідальність.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Підготовка до практичних занять має бути вчасною. Якщо студент був відсутній на занятті з поважної причини (участь у конференції та конкурсах, академічна мобільність), він може здати семінар викладачу в індивідуальному режимі (коли викладач має години консультації на кафедрі німецької філології) або на його електронну скриньку. Дедлайном до кожного пропущеного практичного заняття вважається надсилання виконаних завдань практичного заняття на електронну скриньку викладача до початку наступного практичного заняття або їх здавання на консультації викладачу.

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль має одну складову: виконання підсумкової контрольної роботи (60 балів). У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг, студент може дібрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно

60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

Перелік питань до заліку

1. Sprache als interaktives Phänomen.
2. Sprachsystem, Soziolinguistik, Nachbarwissenschaften.
3. Soziolinguale Systeme.
4. Primäre sprachliche Sozialisation.
5. Identität des Sozialen in der Sprache.
6. Handlungsorientierte Identitätsbildung.
7. Soziolinguale Ausgrenzung.
8. Schüler und Jugendliche.
9. Gruppenbildung und Sprache.
10. Einige Jargons.
11. Sondersprachen Erwachsener. Rotwelsch. Argot und Slang als Sondersprachen.
12. Fachsprachen als Sondersprachen.
13. Sprachliche Varietäten.
14. Kode-Theorie und Schule. Soziale Schichtung. Rezeption der Kode-Theorie in Deutschland.
15. Geschlechts- und altersspezifische Kommunikation.
16. Geschlecht und Sprache. Theorie der zwei Kulturen.
17. Alter und Sprache.
18. «Gerontolinguistik».
19. Kulturelle und sprachliche Vielfalt.
20. Polyglossie.
21. Diglossie und Bilingualismus.

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література:

1. Лисецька Н. Мова як виразник соціальної ідентичності: соціолінгвістичні маркери комунікації. *Науковий Вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки : Мовознавство*. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016. № 5 (330). С. 246–250.
2. Соціолінгвістика та основи мовної політики : навчальний посібник / О. М. Олексюк, Н. І. Василькова. Миколаїв: Ілліон, 2014. 264 с.
3. Bahrdt H. P. Schlüsselbegriffe der Soziologie. Eine Einführung mit Lehrbeispielen. 8. Aufl. München, 2000. 190 S.
4. Busch B. Mehrsprachigkeit. 3. vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage. utb. 2021. 255 S.
5. Geißler R. Die Sozialstruktur Deutschlands. Die gesellschaftliche Entwicklung vor und nach der Vereinigung. Wiesbaden, 2002. 178 S.

6. Historische Soziolinguistik der Stadtsprachen. Simon Pickl (Ed.), Stephan Elspaß (Ed.). Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2019. 230 S.
7. König. P. Individuenzentrierte Zugänge zur Sprachvariation. Eine Analyse von Sprechern in Hessen PHILOGIA – Sprachwissenschaftliche Forschungsergebnisse, Band 220. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2017, 482 S.
8. Löffler H. Germanistische Soziolinguistik 3., überarb. Aufl. Grundlagen der Germanistik. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2005. Bd. 28. 253 S.
9. Matthes A. Sprachliche Variabilität. Eine lexikalische Untersuchung englischer und deutscher Zeitungsartikel zum Thema «Eurokrise». Angewandte Linguistik aus interdisziplinärer Sicht, Band 48. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2016. 254 S.
10. Thimm C. Alter – Sprache – Geschlecht. Sprach und Kommunikationswissenschaftliche Perspektiven auf das höhere Lebensalter. Frankfurt/Main, New York: Campus Forschung, 2000. Bd. 801. S. 89–94.
11. Veith H. W. Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch. 2. Auflage. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2005. 278 S.

Додаткова література:

12. Антошкіна Л., Красовська Г., Сигеда П., Сухомлинов О. Соціолінгвістика : навчальний посібник. Донецьк: ТОВ „Юго-Восток Лтд”, 2007. 360 с.
13. Ammon U., Kellermeier B. Dialekt als Sprachbarriere passe? 25 Jahre danach: Versuch eines Diskussions-Erweckungsküsschen. In: *Deutsche Sprache* 25. 1997. S. 21–38.
14. Duden. Wörterbuch der Szenensprachen. Mannheim, 2000. 222 S.
15. Neuland E. Subkulturelle Sprachspiele Jugendlicher heute. Tendenzen zur Standardisierung in der deutschen Gegenwartssprache. In: *Jugendsprache – Jugendliteratur – Jugendkultur. Interdisziplinäre Beiträge zu sprachkulturellen Ausdrucksformen Jugendlicher*. Frankfurt / M., 2003. 235 S.

Лексикографічні джерела та корпуси:

1. Німецько-український фразеологічний словник / уклад.: Гаврись В. І., Пророченко О. П. Київ: Рад. шк., 1981. 382 с.
2. Мюллер В. Великий німецько-український словник. К.: Чумацький шлях, 2007.
3. Agricola E. Wörter und Wendungen. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1992. 818 S.
4. DUDEN. URL: <https://www.duden.de/>
5. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. Band 10. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 2002. 1103 S.
6. Duden. Das Bildwörterbuch. Band 3. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1995. 385 S.
7. Duden. Deutsches Universal Wörterbuch A-Z. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1996. 1816 S.

8. Duden. Das Herkunftswörterbuch. Band 7. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1997. 840 S.
9. Duden. Das Stilwörterbuch. Band 2. Mannheim ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1970. 846 S.
10. Duden. Die deutsche Sprache zur Jahrtausendwende / Hrsg. K. M. Eichhoff-Cypes u. R. Hoberg. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 2000. 344 S.
11. Duden. Die Grammatik. Band 4. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1998. 912 S.
12. Duden. Die sinn- und sachverwandten Wörter. Band 8. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1998. 858 S.
13. Duden. Redewendungen. Idiomatisches Wörterbuch. Band 11. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 1998. 864 S.
14. Duden. Richtiges und gutes Deutsch. Band 9. Mannheim: Dudenverlag, 1985. 803 S.
15. Duden. Zitate und Aussprüche. Band 12. Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich: Dudenverlag, 2002. 959 S.
16. DWDS. URL: <https://www.dwds.de/>
17. Friedrich W. Moderne deutsche Idiomatik. Alphabetisches Wörterbuch mit Definitionen und Beispielen. München: Max Hueber Verlag, 1995. 565 S.
18. Langenscheidt Online Wörterbücher. URL: <https://de.langenscheidt.com/>
19. Lewandowski Th. Linguistisches Wörterbuch, in 3 Bdn. Wiesbaden, 1990. S. 158–162.
20. OWID. URL: <https://www1.ids-mannheim.de/lexik/owid.html>
21. PONS. Online-Wörterbuch. URL: <https://de.pons.com/>
22. Wander K. F. W. Deutsches Sprichwörterlexikon. Ein Hausschatz für das deutsche Volk. B. 4, Leipzig, 1876 (Neudruck Darmstadt 1977), Sp. 1355.
23. WDG – Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Berlin, 1961–1977.
24. Weidenfeld K. S. Lexikon der schönsten Sprichwörter und Zitate. Berlin: Bassermann, 2000. 400 S.
25. WORTSCHATZ. Universität Leipzig. URL: <https://wortschatz.uni-leipzig.de/de>